

PODSTAWY MIKROPALEOZOLOGII

Vladimir Pokorný — Základy zoologické mikropaleontologie, Praha 1954, Českosl. Akad. Ved, str. 652, rys. 756.

Literatura podręcznikowa w zakresie mikropaleontologii była dotychczas bardzo skromna. Tłumaczy to niedawne wyodrębnienie się tej nauki jako osobnej gałęzi paleontologii oraz wprost żywiołowy jej rozwój. Uczni, pochłonięci wyścigiem pracy twórczej powiązanej z rozwojem przemysłu, nie mieli czasu i możliwości opracowywania podręczników. Te ostatnie okoliczności zaważyły na wydaniu dotychczas prawie jedyne go obszernego podręcznika systematyki otwornic J. A. Cushmana, który jest dostosowany do uproszczonego, mechanicznego jej pojmowania w pracowniach mikropaleontologicznych przemysłu.

Jedyny podręcznik obejmujący całość zagadnień mikropaleontologii M. F. Glaessnera jest bardzo dobry, ale nieco przestarzały i zbyt pobieżnie traktuje ważne zagadnienia systematyki mikroorganizmów.

W tych warunkach witamy z wielką radością ukazanie się nowego podręcznika, tym bardziej, że opracowali i wydali go zaprzyjaźnieni z nami uczeni Czechosłowacji.

Dzieło V. Pokornego przeznaczone jest głównie dla początkujących pracowników naukowych. W zasadzie ujmuje ono całość metod i zagadnień mikropaleontologii, zajmując się głównie systematyką wszystkich grup mikroorganizmów. Biostratygrafia, która jest głównym tematem nowocześnie pojętej mikropaleontologii jest tu szeroko potraktowana tylko od strony ściśle paleontologicznej, a na właściwą stratygrafię poświęcono mniej miejsca; zasady jej są podane w skrócie. Od strony regionalnej jest ona natomiast potraktowana nie wyczerpująco; dla polskiego czytelnika zawiera jednak bardzo cenne w tej dziedzinie informacje.

W stosunku do podręcznika Glaessnera podręcznik czeski ma przede wszystkim tę zaletę, że jest nowocześniejszy, bardziej dostosowany do oznaczania form mikroorganizmów — natomiast nie daje tak dobrego wglądu w metody pracy i w stratygrafię mikropaleontologiczną.

Część I.

Rozdział 1 — Mikropaleontologia i mikrostratygrafia — omawia stanowisko tych nauk wśród innych. Ciekawe jest ujęcie drugiego z wyżej wymienionych terminów. Autor pisze, iż mikrostratygrafia jest częścią stratygrafii, która operuje mikroskopowymi metodami, korzystając z pomocy mikropetrografii i mikropaleontologii. W tym ostatnim przypadku staje się ona mikrobiostratygrafia.

Ciekawy jest historyczny przegląd rozwoju mikropaleontologii, w którym autor osobny ustęp poświęca pionierskiej pracy Grzybowskiego. Podkreśla jej mały wpływ na naukę światową, gdyż była ona napisana po polsku, a w nauce obowiązywała zasada: „*Slavica non leguntur*”.

Rozdział 2 — Zbieranie, preparowanie i studium mikroskamieniałości. Jest to krótki stosunkowo przegląd (24 strony) metod pracy. Jest on może zbyt pobieżny, żeby mógł się stać podstawą do zastosowania wielu z nowoczesnych podanych tu sposobów postępowania laboratoryjnego. Natomiast spis literatury do tego zagadnienia jest nadzwyczaj obszerny, gdyż obejmuje blisko 100 pozycji. Nowych własnych metod autor nie wprowadza.

Część II

Jest to część systematyczna, najobszerniejsza.

Rozdział 3 — Radiolarie. Autor omawia na 15 stronach podstawowe wiadomości o radiolariach i ich systematykę ujętą w zasadzie według Haeckla. Przytacza dość obszerną literaturę.

Rozdział 4 — Otwornice. Jest to najobszerniejszy z rozdziałów obejmujący 234 strony, przy czym ogólne rozważania o otwornicach zajmują 38 stron, a resztę systematyka. W ogólnej części omówiona jest szczególnie obszernie filogeneza. Jest ona w sposób oryginalny opracowana przez autora.

Systematyka oparta jest na najogólniejszym podziale otwornic na nadrodziny w ujęciu Glaessnera. W części szczegółowej opisane są rodziny i rodzaje w zasadzie zgodnie z podziałem Cushmana z dodatkiem nowych. Bardzo liczne rysunki i fotografie ułatwiają orientację. Uderza do ostateczności doprowadzona lakoniczność stylu w opisach przede wszystkim rodzajów, co należy uznać za zaletę tego rozdziału. Na końcu niezwykle cenny jest słowniczek terminów dotyczących otwornic, podany w czterech językach — niestety za-

wiera on zbyt mało wyrazów, zaledwie niewiele ponad dwadzieścia.

Rozdziały 5 — 9 omawiają kolejno stosunkowo mało znane ale ważne grupy mikroorganizmów, mianowicie: Tintinidae, Pithonella, Stomiosphaera, Cadosina, Oligostegina, Nannoconus, Hystrichsphaeridae i Chitinozoa. Poświęca im autor około 30 stron, a więc stosunkowo mało miejsca, bogato jednak ilustrując opisy.

Rozdział 10 poświęcony jest gąbkom. Te makroorganizmy są opisane od strony metod i zainteresowań mikropaleontologii. Bardzo duża ilość typów igieł została przedstawiona na rysunkach. Systematyka gąbek jest omówiona również z punktu widzenia głównie ich mikroszczątków. Należy podkreślić, że dotychczas nie było w literaturze takiego podejścia, Glaessner na przykład poświęcił temu zagadnieniu zaledwie jedną stronę swego podręcznika.

Kilkustronicowy rozdział 11 i 12 poświęcony igłom koralii ośmioczułkowych i skolekodontom kończy omawianie niższych grup zwierzęcych.

Rozdział 13 — opisuje na 130 stronicach tekstu wielką grupę małżoraczków. V. Pokorný jest sam autorem kilku prac mikropaleontologicznych o tej grupie, rozumiał więc jest szczegółowe jej opracowanie. Podkreśla on duże trudności w ustaleniu systematyki i uważa przedstawiony podział dla małżoraczków paleozoicznych za prowizoryczny.

Rozdział kończy krótki słowniczek terminów morfologicznych właściwych tej grupie podany w czterech językach.

Ostatnie rozdziały części systematycznej (14, 15, 16 i 17) omawiają bardzo krótko szczątki mikroskopowe szkarłupni, prastrunowców, konodontów i otolity. Dla przedostatniej z tych grup uzasadnia autor pogląd, iż należy ona do gromady ryb. Wszystkie te rozdziały za wyjątkiem ostatniego są bogato ilustrowane i mogą być bardzo pomocne przy oznaczaniu mikroszczątków. Natomiast otolity są opisane prawie wyłącznie tylko od strony zoologiczno-morfologicznej, a na rysunkach podane są przykładowo tylko trzy okazy otolitów.

Część III

Mikrostratygrafia

Rozdział 18 — poświęca autor omówieniu zastosowania mikropaleontologii dla celów korelacji stratygraficznej. Interesujące jest uwzględnienie wpływu facji na wnioski stratygraficzne.

Ostatni — 19 rozdział poświęcony jest omówieniu najważniejszego tematu mikropaleontologii Czechosłowacji dotyczącego naftonośnych terenów trzeciorzędowych w środkowej części tego kraju. Ponieważ częściowo obszar ten leży w obrębie Karpat, autor więc rozpoczyna omówienie tematu od podania wyników badań mikropaleontologicznych w Karpatach polskich. Rozdział ten o wybitnie regionalnym charakterze ma duże znaczenie dla polskich mikropaleontologów.

W końcowej części książki autor podaje nadzwyczaj bogaty spis literatury podzielony na rozdziały. Zajmuje on aż 70 stron druku.

Jest to niewątpliwie najobszerniejsze i najnowsze zestawienie literatury mikropaleontologicznej uporządkowane tematycznie.

Ostatnie 40 stron zajmują skorowidze.

Forma wydania estetyczna i bardzo staranna.

Całość składa się na bardzo dobrą i pożyteczną książkę, ładnie wydaną, która w dziedzinie rozwoju mikropaleontologii odegra ważną rolę.

Wł. Pożaryski